

Міністерство освіти і науки України

В. П. Кучерявий, В. С. Кучерявий

Озеленення населених місць

Підручник

«Новий Світ-2000»

Львів

2023

УДК: 71(07)

**Затверджено до видання Вченою радою
Навчально-наукового інституту лісового і садово-паркового господарства
НЛТУ України**

Рецензенти:

С.І. Кузнецов - д-р біол. наук, проф., Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАН України (Київ)

А.І. Прокопів – канд. біол. наук, доц., Ботанічний сад Львівського національного університету імені Івана Франка

Автори:

В.П. Кучерявий, доктор сільськогосподарських наук, професор, Національний лісотехнічний університет України

В.С. Кучерявий, кандидат сільськогосподарських наук, Національний лісотехнічний університет України

K88

Озеленення населених місць: підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.П. Кучерявий, В.С. Кучерявий — Львів, Видавництво «Новий Світ-2000», 2023.—666 с.

ISBN 978-617-7519-23-1

У підручнику системно розкрито зміст навчальної дисципліни, зокрема, історії озеленення, ландшафтно-типологічних та архітектурно-художніх основ садово-паркового будівництва. Особлива увага приділена підбору рослинного матеріалу, формуванню архітектурно-художніх композицій, технології створення та експлуатації об'єктів зеленого господарства.

ISBN 978-617-7519-23-1

УДК: 71(07)

© В.П. Кучерявий, В.С. Кучерявий, 2023

© «Новий Світ-2000», ФОП Піча С.В., 2023

ЗМІСТ

Передмова	13
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ	16
1.1. Озеленення як мистецтво творення культурного ландшафту	16
1.2. Сади Стародавнього світу	18
1.2.1. Стародавній Єгипет	18
1.2.2. Месопотамія.....	23
1.2.3. Висячі сади Вавилону	25
1.2.4. Ассірійські сади.....	26
1.2.5. Персія.....	27
1.2.6. Стародавня Греція.....	30
1.2.7. Стародавній Рим.....	35
1.2.8. Садово-паркове мистецтво Китаю	40
1.2.9. Японські сади.....	42
1.3. Сади Середньовіччя	45
1.3.1. Монастирські сади	47
1.3.2.Замкові сади.....	50
1.3.3. Придомові сади.....	53
1.3.4. Публічні сади.....	53
1.3.5. Літні резиденції	54
1.4. Сади ісламу	54
1.4.1. Арабські сади.....	55
1.4.2. Мавританські сади Іспанії	56
1.5. Італійські сади епохи Відродження.....	58
1.5.1. Вілла Фарнезе, або Капрарола	62
1.5.2. Вілла Ланте	63
1.5.3. Вілла д'Есте	65
1.6. Сади бароко.....	66
1.6.1. Партери.....	68
1.6.2. Буленгрін та вертогаден	70
1.6.3. Шпалери	70
1.6.4. Алеї	71
1.6.5. Боскети	71
1.6.6. Зали	72
1.6.7. Театри	73
1.6.8. Лабіринти	73
1.6.9. Садова скульптура.....	74
1.6.10. Канали. Водні споруди	74
1.6.11. Звіринці	75
1.6.12. Садові споруди	76
1.7. Французький класицизм	76
1.7.1. А.Ленотр і його спадщина.....	77

1.7.2. Во-ле-Віконт	78
1.7.3. Версаль	79
1.7.4. Поширення стилю бароко	83
1.7.4.1. Італія	83
1.7.4.2. Німеччина	85
1.7.4.3. Австрія.....	88
1.7.4.4. Бельгія	90
1.7.4.5. Англія	90
1.7.4.6. Іспанія.....	91
1.7.4.7. Швеція	92
1.7.4.8. Голландія.....	93
1.7.4.9. Польща	95
1.7.4.10. Угорщина	97
1.7.4.11. Росія.....	97
1.7.4.12. Україна	102
1.7.5. Ренесанс – рококо – бароко – класицизм.....	103
1.8. Пейзажні парки Європи XVIII – XIX ст.	105
1.8.1. Англія	108
1.8.1.1. Парк Стоу.....	109
1.8.1.2. Сефтон-парк.....	110
1.8.1.3. Парк Сайон Хаус	111
1.8.1.4. Парк у Боднанті (Північний Уельс)	111
1.8.1.5. Парк в Патон Ху.....	111
1.8.1.6. парку у Хемптон-Корті.....	112
1.8.1.7. Парк Найманс Хендкрос	112
1.8.1.8. Парк Сторхеда	112
1.8.1.9. Сад Трейндж в Кенті.....	112
1.8.1.10. Королівський ботанічний сад у Кью.....	112
1.8.1.11. Спадщина Х.Рептона	113
1.8.1.12. Англійський романтизм	115
1.8.2. Франція.....	116
1.8.2.1. Малий Тріанон.....	116
1.8.2.2. Ерміонвіль.....	117
1.8.2.3. Меревіль	118
1.8.3. Німеччина.....	118
1.8.3.1. Вертліц	119
1.8.3.2. Парк у Веймері	120
1.8.3.3. Шветцінген	121
1.8.3.4. Шарлотенбург.....	122
1.8.3.5. Гогенгейм.....	122
1.8.3.6. Мюскау	122
1.8.4. Італія	123
1.8.5. Польща	123
1.8.5.1. Мокотув.....	123
1.8.5.2. Лазенки Королівські	124

1.8.6. Росія	124
1.8.6.1. Павловський парк.....	125
1.8.6.2. Царське село	126
1.8.6.3. Царицино.....	127
1.8.6.4. Гатчина	128
1.8.7. Україна	129
1.8.7.1. Ансамбль в Батурині.....	129
1.8.7.2. Пейзажний парк в Яготині	129
1.8.7.3. Садибний парк у Ляличах	131
1.8.7.4. Садиба Мерчик.....	131
1.8.7.5. Садиба Графське	131
1.8.7.6. Садиба Хатень	132
1.8.7.7. Софіївка.....	132
1.8.7.8. Олександрія	136
1.8.7.9. Тростянець	137
1.8.7.10. Веселі Боковеньки.....	139
1.8.7.11. Качанівка.....	141
1.8.7.12. Сокиринці	142
1.8.7.13. Вишня	143
1.8.7.14. Гурзуф	144
1.8.7.15. Алупкинський палацово-парковий комплекс	145
1.8.7.16. Лівадія-Ореанда.....	147
1.9. Ландшафтне мистецтво другої половини ХІХ –першої половини ХХ ст.	148
1.9.1. Англія	153
1.9.1.1. Гайд-парк	154
1.9.1.2. Кенсінгтон-парк	155
1.9.1.3. Регентс-парк	155
1.9.1.4. Баттерсі-парк	156
1.9.1.5. Сефтон-парк.....	156
1.9.2. Франція.....	156
1.9.2.1. Бют-Шомон.....	158
1.9.2.2. Парк Монсо.....	158
1.9.2.3. Єлісейські поля.....	159
1.9.2.4. Булонський ліс.....	159
1.9.2.5. Венсенський ліс.....	159
1.9.3. Німеччина.....	159
1.9.3.1. Зоологічний сад (Tiergarten) у Берліні	160
1.9.3.2. Фрідріхсгейм (Народний парк).....	160
1.9.3.3. Парк Флора в Кельні.....	160
1.9.4. Іспанія.....	160
1.9.4.1. Парк Буен Ретіро	160
1.9.5. Бельгія	161
1.9.5.1. Лісок Ля Камбра.....	161
1.9.5.2. Парк “Цитадель” у м. Гент.....	161

1.9.6. Угорщина	162
1.9.6.1. Острів Маргіт-Мігет	162
1.9.7. Австрія.....	163
1.9.7.1. Рінгштрассе.....	163
1.9.7.2. Народний парк.....	163
1.9.7.3. Пратер.....	163
1.9.8. Польща	164
1.9.8.1. Краківські планти.....	164
1.9.8.2. Міські парки	164
1.9.9. Чехія.....	165
1.9.9.1. Парки Брно.....	165
1.9.9.2. Парки Праги.....	165
1.9.10. Сполучені Штати Америки	165
1.9.10.1. Центральний парк у Нью-Йорку	165
1.9.10.2. Вашінгтон-парк у Чікаго	166
1.9.10.3. Гумбольдт-парк у Чікаго	166
1.9.11. Росія	166
1.9.11.1. Александрівський парк.....	166
1.9.11.2. Міські сади і бульвари.....	167
1.9.11.3. Сокільники.....	167
1.9.12. Україна	167
1.9.12.1. Сади і парки Києва.....	167
1.9.12.2. Сади і парки Харкова.....	168
1.9.12.3. Сади і парки Львова.....	168
1.9.13. Сади і парки дидактичного призначення.....	175
1.9.14. Перші виставочні парки	179
1.9.15. Перші національні парки.....	180
1.9.16. Основні підсумки розвитку садів і парків XIX ст.	180
1.10. Ландшафтне мистецтво XX ст.	181
1.10.1. Типізація садів і парків і система озеленення	181
1.10.2. Сецесія в садово-парковому мистецтві.....	181
1.10.3. Модерн	182
1.10.4. Придомові та віллові сади.....	183
1.10.5. Парки культури і відпочинку.....	185
1.10.6. Меморіальні парки	187
1.10.7. Етнографічні парки	190
1.10.8. Спортивні і олімпійські парки	193
1.10.9. Дитячі парки	200
1.10.10. Парки атракціонів	202
1.10.11. Парки-виставки	204
1.10.12. Лісопарки	207
1.10.13. Гідропарки та лугопарки	208
1.10.14. Зоологічні парки.....	211
1.10.15. Курортні парки	213
1.11. Парки світу на рубежі XX і XXI ст. і їх творці	214

1.12. Творці садів і парків України та розвиток паркознавства	221
Запитання для самоперевірки.....	226

РОЗДІЛ 2. ОЗЕЛЕНЕННЯ В ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ..... 227

2.1. Соціально-екологічні передумови озеленення.....	227
2.1.1. Дерево – соціально значущий елемент поселення	227
2.1.2. Урбанізація й озеленення	228
2.1.3. Урбоекологічні проблеми населених місць	230
2.1.4. Містобудівельна й архітектурно-художня функції зелених насаджень.....	232
2.1.4.1 Рекреаційна функція зелених насаджень.....	236
2.1.5. Еколого-фітомеліоративна функція зелених насаджень.....	240
2.1.5.1 Фітомеліоративна роль озеленення.....	240
2.1.5.2. Роль зелених насаджень у киснезбагаченні і регулюванні складу CO ₂	245
2.1.5.3. Фільтрувальна здатність зелених насаджень	246
2.1.5.4. Газозахисні властивості зелених насаджень	249
2.1.5.5. Іонізація повітря зеленими насадженнями.....	251
2.1.5.6. Фітонцидні властивості рослин	252
2.1.5.7. Шумопоглинальна властивість зелених насаджень	253
2.2. Ландшафтно-планувальні особливості озеленення	257
2.2.1. Загальні поняття про планування населених місць	257
2.2.2. Проект районного планування.....	258
2.2.3. Генеральний план міста.....	259
2.2.4. Проект детального планування (ПДП)	260
2.2.5. Проект забудови	260
2.2.6. Система озеленення в містах	261
2.2.7. Перспективне планування озеленення.....	262
2.3. Тематика проектування і проектні матеріали	265
2.3.1. Тематика та категорії об'єктів озеленення	265
2.3.2. Процес проектування об'єкта озеленення.....	266
2.3.2.1. Передпроектний період	266
2.3.2.2. Склад і зміст проекту	272
2.3.2.3. Проектування і формування паркового ландшафту.....	275
2.4. Нормативна база проектування об'єктів озеленення	277
2.5. Насадження загального користування	287
2.5.1. Парки	287
2.5. 1.1. Парк культури і відпочинку	288
2.5.1.2. Спеціалізовані парки	290
2.5.1.3. Організація паркових доріг, алей, площадок	299
2.5.1.4. Інженерна підготовка й обладнання	301
2.5.1.5. Паркові споруди, малі архітектурні форми.....	305
2.5.2. Міські сади і сквери	311

2.5.3. Бульвари і набережні	316
2.6. Насадження обмеженого користування	318
2.6.1. Насадження житлових районів і мікрорайонів	318
2.6.2. Озеленення території культурно-побутових, адміністративних і громадських установ.....	324
2.6.3. Озеленення загальноосвітніх шкіл	324
2.6.4. Дитячі дошкільні установи	326
2.6.5. Насадження на ділянках вищих навчальних закладів.....	329
2.6.6. Озеленення територій лікарень	330
2.6.7. Зелені насадження на території санаторіїв, будинків відпочинку і дитячих таборів	332
2.6.8. Насадження при житлових будинках садибної забудови	333
2.6.9. Колективні сади і городи.....	334
2.6.10. Озеленення територій спортивних споруд і комплексів.....	334
2.6.11. Озеленення промислових територій	335
2.7. Насадження спеціального призначення	337
2.7.1. Вуличні насадження.....	340
2.7.2. Захисні смуги.....	340
2.7.3. Дендрологічні сади (арборетуми).....	341
2.7.4. Озеленення кладовищ.....	342
Запитання для самоперевірки.....	343

РОЗДІЛ 3. ОСНОВИ ЛАНДШАФТНОЇ АРХІТЕКТУРИ..... 345

3.1. Поняття про ландшафт	345
3.2. Елементи ландшафту	346
3.3. Компоненти ландшафту.....	347
3.4. Антропогенні ландшафти та їх класифікація	351
3.5. Садово-парковий ландшафт	355
3.5.1. Естетична оцінка садово-паркових ландшафтів та їх елементів.....	356
3.5.2. Естетична оцінка дерев і чагарників	359
3.5.3. Комплексна оцінка декоративності деревних рослин	360
3.6. Природно-кліматичне зонування, принципи створення та формування зелених насаджень.....	361
3.6.1. Деревно-чагарникові насадження	362
3.6.1.1. Масив.....	362
3.6.1.2. Гай.....	365
3.6.1.3. Куртина	366
3.6.1.4. Групи	366
3.6.1.5. Солітер.....	374
3.6.1.6. Рядові посадки.....	375
3.6.1.7. Алея	376
3.6.1.8. Живоплоти і фігурна стрижка	377
3.6.1.9. Зелені стіни	380
3.6.1.10. Боскети	381

3.6.1.11. Бордюри	382
3.7. Вертикальне озеленення	386
3.8. Рокарії і альпінарії	391
3.9. Водойми	398
3.10. Газони	402
3.11. Квіткове оформлення	406
3.12. Ландшафтне проектування	410
Запитання для самоперевірки	418

РОЗДІЛ 4. АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНІ ПРИНЦИПИ КОМПОЗИЦІЇ. 419

4.1. Поняття про композицію	419
4.2. Від змісту до форми	420
4.3. Єдність і підпорядкованість	421
4.4. Верховенство і підпорядкованість	422
4.5. Просторові форми	423
4.6. Пропорції	423
4.7. Співвідношення форм за геометричною побудовою та фактурою	425
4.8. Співвідношення форм за кольором	428
4.9. Світло і тінь	434
4.10. Кут зору і сприйняття	435
4.11. Перспектива	437
4.12. Симетрія і асиметрія	439
4.13. Контраст, нюанс, тотожність, раптовість	439
4.14. Ритм	440
4.15. Стиль	441
4.16. Формування пейзажних композицій	441
4.17. Композиція рослинного матеріалу	445
Запитання для самоперевірки	446

РОЗДІЛ 5. ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИННОГО МАТЕРІАЛУ В ОЗЕЛЕНЕННІ 448

5.1. Декоративні властивості дерев і чагарників	448
5.1.1. Величина рослин	448
5.1.2. Розміри, форма та щільність крони	449
5.1.3. Декоративність листя	451
5.1.4. Декоративність квітів	455
5.1.5. Декоративність плодів	456
5.1.6. Декоративні якості стовбура	456
5.2. Рослини газонів	457
5.2.1. Систематичний склад рослин газонів	457
5.2.2. Флористичний склад та структура рослинності газонів	462
5.3. Квіткові рослини	465
5.4. Рослини кам'янистих садів	475

5.5. Рослини декоративних водойм	478
5.6. Рослини у топіарному мистецтві	480
Запитання для самоперевірки.....	486

РОЗДІЛ 6. БУДІВНИЦТВО Й ЕКСПЛУАТАЦІЯ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ..... 487

6.1. Організація виробничих робіт	487
6.1.2. Черговість робіт.....	488
6.1.3. Постачання садивним і будівельними матеріалами	488
6.1.4. Забезпечення будівництва робочою силою і механізмами.....	491
6.1.5. Забезпечення транспортом.....	491
6.1.6. Забезпечення інструментом і пристосуваннями	492
6.1.7. Тимчасові споруди	493
6.2. Підготовка території до посадок.....	493
6.2.1. Догляд за існуючим рослинним покривом.....	493
6.2.2. Очистка території.....	494
6.2.3. Розпланування ділянки	494
6.2.4. Вертикальне планування	495
6.2.5. Водостоки і дренажі	497
6.2.6. Влаштування водопроводу та зрошувальних систем.....	499
6.2.7. Укріплення схилів і берегів водойм	499
6.3. Будівництво доріжок і майданчиків	500
6.3.1. Будівництво доріжок та сходів	500
6.3.2. Будівництво майданчиків.....	501
6.4. Будівництво водойм і водотоків	502
6.5. Влаштування освітлення	503
6.6. Скельні гірки.....	504
6.7. Сади на дахах.....	508
6.8. Огорожі.....	509
6.9. Малі архітектурні форми.....	509
Запитання для самоперевірки.....	511

РОЗДІЛ 7. МАЛІ САДИБНІ САДИ

7.1. Типологія малих садів.....	512
7.2. Планування малих садів	518
7.3. Благоустрій саду	521
Запитання для самоперевірки.....	530

РОЗДІЛ 8. АГРОТЕХНІКА ОЗЕЛЕНЕННЯ..... 532

8.1. Посадка дерев і чагарників та догляд за ними	532
8.1.1. Підбір і підготовка посадкового матеріалу	532
8.1.2. Викопка посадкового матеріалу	533

8.1.3. Приймання посадкового матеріалу	534
8.1.4. Упаковка і транспортування саджанців.....	535
8.1.5. Збереження посадкового матеріалу.....	535
8.1.6. Строки і норми посадки.....	536
8.1.7. Нормативи посадки	535
8.1.8. Технологія посадкових робіт	538
8.1.9. Літня посадка	543
8.1.10. Зимова посадка	544
8.1.11. Особливості посадок на промислових територіях.....	545
8.1.12. Підбір дерев, чагарників і ліан для озеленення садиб	546
8.2. Діагностика стану зелених насаджень і догляд за ними	547
8.3. Догляд за ґрунтом і кореневими системами дерев	550
8.3.1. Характер залягання коренів у ґрунті і догляд за ними	551
8.3.2. Періодичність росту коренів дерев і догляд за ними	556
8.3.3. Підвищення стійкості дерев у місті шляхом використання нових технічних засобів і хімічних препаратів.....	558
8.4. Догляд за посадками	560
8.4.1. Загальні положення.....	560
8.4.2. Обробка дупел і механічних пошкоджень.....	562
8.4.3. Спільне використання отрутохімікатів і мінеральних добрив для одночасного позакореневого підживлення дерев і захисту від шкідників	563
8.5. Формування дерев і чагарників	565
8.5.1. Обрізування дерев і чагарників	565
8.5.2. Біологічні основи обрізування деревних рослин	566
8.5.3. Формувальне обрізування	570
8.5.4. Санітарне обрізування	571
8.5.5. Омолоджувальне обрізування.....	572
8.5.6. Обрізування декоративних дерев	572
8.5.7. Обрізування безштамбових дерев	575
8.5.8. Щеплення	576
8.6. Догляд за живоплотами	579
8.6.1. Живоплоти без строгої форми	580
8.6.2. Живоплоти з приземкуватих кущистих чагарників і дерев.....	580
8.6.3. Стрижка хвойних і вічнозелених листяних чагарників	581
8.6.4. Хімічні методи догляду за живоплотами	581
8.6.5. Омолодження живоплоту	582
8.6.6. Омолоджувальне обрізування чагарників	582
8.6.7. Омолодження чагарників посадкою “на пень”	584
8.7. Догляд за в'юнкими рослинами	585
8.8. Влаштування й утримання газонів	586
8.9. Догляд за квітниками	590
8.10. Капітальний і поточний ремонт садово-паркових об'єктів.....	593
8.11. Реконструкція, реставрація та консервація зелених насаджень.....	595
8.11.1. Реконструкція насаджень	595

8.11.2. Реставрація насаджень	599
8.12. Захист зелених насаджень від шкідників та хвороб	603
8.13. Догляд за рослинами водойм	605
Запитання для самоперевірки.....	608

РОЗДІЛ 9. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗЕЛЕНОГО ГОСПОДАРСТВА 609

9.1. Перспективне планування озеленення міст.....	609
9.2. Основи планування господарської діяльності підприємств зеленого будівництва і господарства	610
9.3. Технологічні карти	612
9.4. Показники вартості озеленення міст	612
9.5. Охорона і збереження зелених насаджень.....	613
9.5.1. Порядок прийомки-передачі об'єктів зеленого господарства	613
9.5.2. Система огляду міських насаджень.....	614
9.5.3. Охорона і збереження зелених насаджень.....	616
9.5.4. Порядок ведення будівельних робіт у зоні зелених насаджень	618
9.6. Паспорт об'єкта зеленого будівництва.....	618
9.7. Шляхи підвищення економічної ефективності озеленення.....	619
Запитання для самоперевірки.....	620
Дерева, чагарники і ліани (характеристика та використання)	621
Предметний показник	656
Список літератури	662

*Поставлю хату і кімнату,
Садок-райочок насажу.
Посіжу я і похожу
В своїй маленькій благодаті.
Та в одині-самотині
В садочку буду спочивати...
Т.Г. Шевченко*

Передмова

Озеленення населених місць, з позиції сучасної екологічної науки, яка про себе заявила рішуче і наступально в другій половині 20 ст., є засобом оздоровлення оточуючого середовища, передусім великих і дуже великих міст, мікрокліматичні умови літньої пори в яких у 20-30-и роках називали «пустельними». Тоді й появився запит на масове озеленення міст, яке у післявоєнний період набуло великого розмаху, поширивши поняття «культ зелених насаджень».

Природний пустельний клімат африканського континенту, де зароджувалася перші цивілізації, спонукав до подібного. Дерево давало тінь, знижувало силу сонячної радіації і зволожувало повітря. Перші організовані зелені території бачимо у містах стародавнього Єгипту, Індії, Китаю. Розвиток торгівельних шляхів сприяв озелененню пришляхових смуг та місць відпочинку.

У ті давні часи паралельно розвиваються утилітарне і декоративне садівництво. На початках сади мають утилітарний характер: плоди і ягоди є продуктами харчування. Але красиві крони дерев, їхні квіти, плоди і ягоди та аромат приносять людям насолоду. І це утилітарне начало переплітається з естетичним, особливо коли до місцевих рослин долучаються чужоземні високодекоративні вічнозелені та красивоквітучі дерева і кущі та квіти. У цей період починає формуватися, дякуючи композиційним прийомам, садово-паркове мистецтво.

Два сади – утилітарний і декоративний – вже тисячоліття крокують поруч, доповнюючи один одного. Особливо влучно і образно про це сказав Максим Рильський:

Ми працю любимо, що в творчість перейшла,
І музику палку, що ніжне серце тисне.
У щастя людського два рівних є крила:
Троянди й виноград, красиве і корисне.

Кожна країна, виходячи із своїх національних традицій, створила своє, характерне тільки для неї озеленення: японський сад, англійський газон чи французький бульвар. Проте озеленення має і спільну рису: намагання покласти в його основу архітектурно-художні принципи, які забезпечують не лише естетизацію довкілля, але й поліпшують його санітарно-гігієнічні й архітектурно-планувальні параметри.

Особливо це важливо сьогодні, коли в міру росту великих міст проявилися і загострилися проблеми, зумовлені якраз їхнім непомірним зростанням: забруднення повітря, вод і ґрунтів викидами промисловості, комунальних виробництв, енергетики і транспорту, шумова загроза, витиснення природи і втрата багатьох цінних ландшафтів.

У містобудуванні озеленення є складовою частиною загального комплексу заходів із планування, забудови і благоустрою населених пунктів. Теорія та практика вітчизняного озеленення населених місць базується на науково-обґрунтованих принципах і нормативах, згідно з якими передбачається рівномірне розташування серед забудови садів, парків та інших крупних зелених масивів, об'єднаних бульварами, набережними, захисними зеленими смугами, які з приміськими лісами і водоймами становлять єдину безперервну систему.

Зелені насадження серед забудови сприяють поліпшенню мезо- і мікро клімату та санітарно-гігієнічних умов: насадження сповільнюють швидкість вітру, затримують пил та аерозолі, поглинають газові домішки з повітря, зменшують силу звукових хвиль тощо. В населених пунктах вони створюють природне пейзажне середовище.

Отже, дисципліна «Озеленення населених місць» вивчає систему озеленення, яка включає зелені насадження у житлових територіях (дворах, при групі дворів, у садах житлових районів і мікрорайонів, на ділянках шкіл, дитячих установ, лікарень), парках культури і відпочинку, дитячих, спортивних та інших спеціалізованих парках, у скверах і на бульварах, на промислових, комунально-складських територіях, на смугах відводу земель для транспортних комунікацій, а також заповідники, санітарно-захисні та водоохоронні землі.

Складовою частиною озеленення великого міста є насадження приміської зони, які створюють умови для масового відпочинку населення серед природного оточення і оздоровлюють повітряний басейн: ліси і лісопарки, плодово-ягідні сади, поля і луки. Останнім часом поживалися роботи із озеленення садиб і котеджів.

Предметом вивчення дисципліни є наука про створення на засадах ландшафтно-ї архітектури садово-паркових об'єктів (садів, скверів, бульварів, парків і т.д.) та окремих елементів озеленення – масивів, гаїв, груп, алей, солітерів, боскетів, зелених стін і бордюрів, газонів, квітників, кам'яних гірок, садів на дахах, декоративних водойм тощо. Для створення високодекоративних зелених насаджень необхідні глибокі знання не лише принципів садово паркового мистецтва, але й біоекологічних і декоративних особливостей рослинного матеріалу – дерев, чагарників, ліан, трав, квітів, агротехніки їх вирощення та захисту від хвороб і шкідників.

Спеціаліст садово-паркового господарства має добре володіти професійними навичками проектування та будівництва й експлуатації об'єктів озеленення, вміти організовувати виробництво в нових умовах ринкової економіки.

У підручнику викладено історію садово-паркового мистецтва і озеленення від стародавніх часів до наших днів, розкриті ландшафтно-екологічні й архітектурно-художні принципи створення зелених насаджень, запропонований широкий асортимент рослинного матеріалу і подані рекомендації щодо його використання, висвітлені питання технології проектування, створення й експлуатації садово-паркових об'єктів.

В основу підручника покладений вітчизняний й зарубіжний досвід озеленення, а також наукові розробки кафедри ландшафтно-ї архітектури, садово-паркового господарства і урбоекології Національного лісотехнічного університету України, який єдиний в нашій країні, починаючи з 60-х років минулого століття, здійснював підготовку спеціалістів-озеленювачів, а з кінця 80-х років і ландшафтних архітекторів.

Пропонований читачу підручник – третє, перероблене і доповнене видання. У підготовці підручника брав участь кандидат с.-г. наук В.С. Кучерявий, якому належать підрозділи 2.1.3, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6 та розділ 7, підбір ілюстрацій, підготовка контрольних питань для самопідготовки, впорядкування предметного покажчика, макет книги та дизайн обкладинки. У книзі використовувані ілюстрації з різних літературних джерел, які подані в списку літератури.